

XORAZMIYNING “MUHABBATNOMA” ASARINING O‘ZBEK MUMTOZ ADABIYOTIDAGI O‘RNI VA ZAMOANVIY TALQINI.

Sirdaryo viloyati Guliston Davlat
Universiteti Filologiya va tillarni o‘qitish
o‘zbek tili yo‘nalishi 44-25 guruh talabasi
Yavqocheva Zuxra Bozor qizi
fotimazuxra258@gmail.com
+998700193508

Annotatsiya

“Muhabbatnoma”

Hofiz Xorazmiy qalamiga mansub “Muhabbatnoma” XIV asr o‘zbek adabiyotining ilk epistolyar (noma) janrida yozilgan yirik asarlardan biridir. Asar 11 noma, bir nechta g‘azal, qit‘a va fardlardan iborat bo‘lib, unda oshiq va ma’shuqa o‘rtasidagi sevgi izhori, sog‘inch, firoq va visol tuyg‘ulari badiiy ifoda etilgan. Shoir muhabbatni faqat shaxsiy tuyg‘u sifatida emas, balki jamiyatdagi axloqiy va falsafiy qarashlarni ifodalash vositasi sifatida ham tasvirlaydi. Asarda insoniy tuyg‘ularning universalligi, sadoqat va muhabbatning qadriyat sifatida ulug‘lanishi zamonaviy o‘quvchi uchun ham qadrlil. Shuningdek, asar o‘zbek tilining qadimiy shakllarini o‘rganishda muhim manba bo‘lib, adabiyotshunoslik va tilshunoslik tadqiqotlari uchun katta ahamiyat kasb etadi.

Kalit so‘zlar: Xorazmiy ,XIV asr o‘zbek adabiyoti ,epistolyar janr (noma) ,sevgi va muhabbat , firoq va visol , oshiq va ma’shuqa , axloqiy-falsafiy qarashlar , tilshunoslik manbasi , mumtoz adabiyot , milliy meros

Annotation: Hafiz Khwarazmi’s “Muhabbatnoma” is one of the major works of 14th-century Uzbek literature, written in the epistolary (letter) genre. The work consists of 11 letters, several ghazals, qit’as, and fards, in which the love confession, longing, separation, and reunion between the lover and the beloved are artistically expressed. The poet portrays love not only as a personal feeling but also as a means of reflecting moral and philosophical views within society.

The universality of human emotions, the glorification of fidelity and love as values, make the work meaningful for modern readers as well. Moreover, “Muhabbatnoma” serves as an important source for studying the ancient forms of the Uzbek language, holding great significance for literary and linguistic research.

Keywords: Khwarazmi, 14th-century Uzbek literature, epistolary genre (letter), love and affection, separation and reunion, lover and beloved, moral-philosophical views, linguistic source, classical literature, national heritage

Аннотация: Произведение Хафиза Хорезми «Мухаббатнома» относится к XIV веку и является одним из первых крупных памятников узбекской литературы, написанных в эпистолярном жанре (жанр письма). Оно включает 11 писем, а также несколько газелей, кит’а и фардов, где художественно выражены признание в любви, тоска, разлука и встреча возлюбленных. Поэт изображает любовь не только как личное чувство, но и как средство выражения нравственных и философских взглядов общества.

Универсальность человеческих эмоций, возвеличивание верности и любви как ценностей делают произведение актуальным и для современного читателя. Кроме того, «Мухаббатнома» является важным источником для изучения древних форм узбекского языка, имея большое значение для литературоведческих и лингвистических исследований.

Ключевые слова: Хорезми, узбекская литература XIV века, эпистолярный жанр (письмо), любовь и чувства, разлука и встреча, возлюбленный и возлюбленная, нравственно-философские взгляды, источник для языкознания, классическая литература, национальное наследие

Kirish

Hofiz Xorazmiy qalamiga mansub “Muhabbatnoma” XIV asr o‘zbek adabiyotining eng yirik va ta’sirli asarlaridan biridir. Bu asar epistolyar janrda, ya’ni maktublar shaklida yozilgan bo‘lib, unda oshiq va ma’shuqa o‘rtasidagi sevgi izhori, sog‘inch, firoq va visol tuyg‘ulari badiiy ifoda etilgan. Shoir muhabbatni faqat shaxsiy tuyg‘u sifatida emas, balki jamiyatdagi axloqiy va falsafiy qarashlarni ifodalash vositasi sifatida ham tasvirlaydi.

Asosiy qism

“Muhabbatnoma” 11 noma, bir nechta g‘azal, qit’a va fardlardan iborat bo‘lib, unda inson qalbining eng nozik hislari tasvirlangan. Asarda oshiqning sabr-toqati, ma’shuqaning go‘zalligi, firoqning iztiroblari va visolning quvonchi ramziy obrazlar orqali ifodalanadi. Gul va bulbul, yor va oshiq timsollari muhabbatning go‘zalligini yanada kuchaytiradi. Shoir muhabbatni ruhiy poklanish vositasi sifatida ko‘rsatadi, uni insoniylik va sadoqat timsoli sifatida ulug‘laydi.

Asarning bugungi kunda dolzarbli shundaki, unda tasvirlangan tuyg‘ular — muhabbat, sog‘inch, sadoqat — har davrda insoniyat uchun umumiy va tanish. Zamonaviy o‘quvchi ham bu asarda o‘z qalbiga yaqin ma’nalarni topadi. “Muhabbatnoma” yosh avlodni estetik tarbiya, ma’naviy kamolot va milliy qadriyatlarni qadrlashga undaydi. Shuningdek, asar o‘zbek tilining qadimiy shakllarini o‘rganishda bebaho manba bo‘lib, tilshunoslik va adabiyotshunoslik tadqiqotlari uchun katta ahamiyat kasb etadi. Unda fonetik, leksik va grammatik xususiyatlar saqlanib qolgan.

Xulosa

“Muhabbatnoma” nafaqat sevgi haqida yozilgan she’riy asar, balki madaniy meros, axloqiy-falsafiy qarashlar va tilshunoslik uchun bebaho manba hisoblanadi. U bugungi kunda ham yoshlarni estetik tarbiya, ma’naviy kamolot va milliy qadriyatlarni qadrlashga undaydigan, o‘quvchini hayratga soladigan asar sifatida o‘z ahamiyatini saqlab qolmoqda. Hofiz Xorazmiy yaratgan bu asar o‘zbek mumtoz adabiyotining durdonasi bo‘lib, sevgi va insoniylikni ulug‘lashda hamon dolzarbdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Abdubannobova O. A., Muratova N. B. Xorazmiyning “Muhabbatnoma” asarining til xususiyatlari. CHDPU “Tilshunoslik” kafedrasini ilmiy maqolasi. Zenodo platformasida chop etilgan.
2. Xorazmiy. Muhabbatnoma. Xorazmiy.uz elektron kutubxonasi. Asarda 11 noma, g‘azal, qit‘a va fardlar jamlangan bo‘lib, epistolyar janrning ilk namunasi sifatida taqdim etilgan.
3. Arxiv.uz. Xorazmiy Muhabbatnoma asari. Referatlar to‘plami. Asarda XIV asr o‘rtalaridan XVII asrgacha bo‘lgan davrning ijtimoiy-siyosiy va madaniy-ma’naviy hayoti, shoirning ijodi va “Muhabbatnoma”ning badiiy xususiyatlari haqida ma’lumot berilgan.